שבת הגדול

א. כתב הטור[1]: „שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול והטעם לפי שנעשה בו נס גדול שפסח מצרים מקחו בעשור . . ופסח שיצאו ישראל ממצרים הי' ביום ה' . . ונמצא שי"ד בחודש הי' שבת ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו ושאלום המצריים למה זה לכם והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו והיו שיניהם קהות עד ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאין לומר להם דבר ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול".

והנה תיאור נס זה הובא בפירוש רבותינו בעלי התוס'[2], אבל שם איתא „כשראו המצרים כשלוקחין הפסחים לשחוט נתקבצו עליהם להרגן כי יראתם של מצרים הי' בהמות ועשה להם הקב"ה נס וניצולו ולכך קרוי שבת הגדול מפני גדול [גודל] הנס". ובספרים מבית מדרשו של רש"י איתא[3]: „ומקחו של פסח מבעשור הי' בשבת שלפני הפסח, אמרו ישראל הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו[4] אמר להם הקב"ה עתה תראו הפלא אשר אעשה לכם, הלכו ולקחו איש את פסחו להיות להם למשמרת עד ארבעה עשר יום, כשראו כן המצריים היו רוצים לקום ולנקום מהם, והיו מעיהם מחותכין ובאש נדעכין ונדונין ביסורים וחליים רעים ומרים, ולא הזיקו לישראל, ועל שם שנעשו בו נסים לישראל באותו שבת שלפני הפסח נקרא שבת שלפני הפסח שבת הגדול".

ולפי נוסחאות אלו מובנת מעלת הנס שנעשה בשבת זו, שבנ"י ניצולו מסכנת נפשות (ולנוסחא שהביא רש"י, נוסף על שבנ"י לא ניזוקו, עוד זאת, שהמצריים נידונו ביסורין וחליים רעים ומרים).

והנה בהנוסח שבטור צ"ב, שלא הביא שהמצרים רצו להרגם, והקב"ה עשה להם נס והצילם (וכן לא שהמצרים נידונו ביסורים), כ"א רק ש„לא היו רשאין לומר להם דבר" — וא"כ עיקר הנס חסר מן הספר.

ב. ויש לבאר זה ע"פ ההוספה ב־לשון הטור על לשון הראשונים הנ"ל (בשם המדרש) „ושאלו המצרים למה זה לכם השיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו", דלכאורה ל"ל לפרש ש־אמרו פרט זה להמצרים — הרי בלא"ה (גם לפי הנוסח בבעלי התוס' ובספרי רש"י) מובן מאליו דמה שאמרו שהולכים לשחוט את אלקיהם הי' לקיים ציווי ה' (ולא סתם לעורר קנאת המצרים[5]) — ולמה מפרט הטור פרט זה?

---

1) אור"ח סי' תל.

2) בא יב, ג (בשם המדרש).

3) ספר האורה ח"ב סי' סב. ועד"ז הוא בסידור רש"י סי' שנב. ספר הפרדס לרש"י ע' שמג. ועוד (ראה הגש"פ הגדה שלמה (להר"מ כשר) במבוא פי"ב).

4) ל' הכתוב (בדברי משה) — וארא ח, כב.

5) בלבוש אור"ח שם בהביאו טעם הנ"ל (שבטור) האריך וכתב: ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וגררוהו על הקרקע לבזותו לעיני

ונ"ל, שבלשון זו כוונת הטור להדגיש, דמה שקורין שבת זו שבת הגדול אינו בגלל ההצלה הנסית של בנ"י, אלא משום שהמצריים לא היו יכולים למנוע את ישראל מלקיים מצותם — דכאשר בנ"י עמדו בתוקף ובמסירת נפש לקיים מצות הקב"ה מבלי להתחשב בהסכנה שבדבר ועד שאמרו להמצריים בפירוש שלקיחת השה היא כדי „לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו", הרי זה גופא פעל שנעשה „נס גדול", דאע"פ שהיו שיניהם של מצרים קהות על ששוחטין את אלקיהם מ"מ „לא היו רשאים לומר להם דבר".

והטעם שהטור נקט רק פרט זה בהנס, ולא כפי שהובא ברבותינו בעה"ת (ורוב הראשונים והפוסקים) שהנס הי' מה שניצולו כו'[6], יש לומר, שזהו מפני שנס ההצלה נכלל בכללות הנסים והנפלאות דיציאת וגאולת מצרים — „ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטוי' וגו' ובאותות ובמופתים"[7]: וכמו שלא קבעו (לדוגמא) זכרון מיוחד על העשר מכות שהובאו על המצרים ועל הנסים[8] וההצלות שנעשו בהן לבנ"י[9] („והפלה ה'"[10], וכיו"ב[11]), מפני שהם פרט וחלק מהנסים והנפלאות דיצי"מ, כן הוא בנדו"ד, שאין מקום לקבוע זכרון ביום מיוחד (ביום אחר, זולת ט"ו ניסן[12]) על הצלת בנ"י בקשר לק"פ ויצי"מ.

ולבעלי התוס' (וספרי רש"י הנ"ל) יש לומר, דס"ל ש„שבת הגדול" אינו ענין הקשור בדינים או מנהגים מיוחדים לזכרון הנס, אלא רק קריאת שם לבד, „קורין אותו שבת הגדול", וזה יתכן גם בנס השייך לכללות הגאולה דיצי"מ.

[וזה שדוקא הנס דשבת הגדול הוקבע בקריאת שם — י"ל לפי הנוסח שהובא בכמה פוסקים[13] „כשראו המצרים כך חגרו איש חרבו על יריכו ויבקשו להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים והשם ברחמיו הגין עליהם", דכיון שהמדובר הוא בנס של הצלה גדולה מאד,

---

המצריים שמחזיקין אותו לאלוה. אבל דבר זה הרי לא הובא לא בטור ולא בבעלי התוס' וספרי רש"י הנ"ל. וגם להלבוש — לא זהו הדבר שעורר קנאת המצרים, אלא כפי שממשיך „ושאלום המצריים כו' והשיבום לשחטו לשם פסח כמצות השם עלינו כו'".

6) בב"י כ' דהנס שהובא בטור „כן כתוב בכלבו . . וכ"כ שבלי הלקט" (שבהם איתא כהתוכן שהובא בספרי רש"י הנ"ל). אבל כוונתו לכללות תוכן הנס, ובניגוד לתיאור הנס כפי שהובא בתוס' שבת (דלקמן ס"ג) שהביא שם לפנ"ז, וכלשון הב"י שם „ורבינו (הטור) כתב הנס בענין אחר".

7) תבוא כו, ח (הובא גם בנוסח ההגדה).

8) ובלשון המשנה אבות פ"ה מ"ד: עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים.

9) מלבד מכת בכורות, ש„נוהגין הבכורות להתענות ולהשלים בכל ע"פ זכר לנס שניצולו ממכת בכורות" (שו"ע אדה"ז שם ר"ס תע, מטושו"ע שם). אבל י"ל שאין זו קביעת מועד, אלא אדרבה, ענין של תענית. וי"ל שהוא ע"ד פדיון בכור (ראה דרכי משה או"ח שם, שמביא מנהג „לפדות הבכורים ע"פ").

זאת ועוד: לכמה דיעות עיקר זמנה הוא בט"ו, זמן דמכת בכורות ויציאת מצרים, אלא ש„מקדימין התענית ביי"ד משום דאי אפשר ביו"ט (ברכ"י שם סק"ז).

10) וארא ט, ד.

11) וארא ח, יח-יט. ט, כו. בא י, כג. ועוד.

12) ראה לעיל הערה 9.

13) אורחות חיים (ע, א). כל בו סמ"ז (הובא באלי' זוטא או"ח שם (סק"ד) ובאלי' רבה (סק"ה)). מט"מ סי' תקמב.

ע"כ ראוי הוא עכ"פ לזכרון מיוחד בקריאת שם דיום שבת הגדול].

ועד"ז הוא גם לפי פירוש הטור, שכל ייחודו של שבת הגדול הוא רק בקריאת שם לחוד, וכנ"ל, כי לפי"ד אין ענינו של שבת הגדול זכרון על הצלת ישראל, אלא זכרון הנס שבנ"י היו יכולים לקיים את מצות השם בלי מניעות ועיכובים.

ג. והנה בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן[14] מביא תיאור ה„נס גדול" בעוד אופן (ע"פ מ"ש התוס' במס' שבת[15]), וז"ל: „כשלקחו ישראל פסחיהם באותו שבת נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושין כך אמרו להם זבח פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים[16], הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל ולא רצו ועשו הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם וז"ש[17] למכה מצרים בבכוריהם".

וצ"ב, שהרי לפי תיאור זה אין די באר מה היתה התועלת והגדלות שבנס זה — שהרי אינו מקשר את הנס עם הצלת בנ"י (מאחר שלא הובאו דברי בנ"י שעומדים לשחוט את אלקיהם וש־בגלל זה רצו בכורי מצרים לנקום מהם כו' וניצלו) — ולפום ריהטא אין זה אלא דברי ריבות ומלחמה שבין המצריים לבכוריהם.

לכאורה הי' אפשר לבאר דברי אדה"ז, ע"ד הנ"ל בביאור דברי הטור, שעיקר הנס בנדו"ד הוא האפשריות של קיום ציווי ה', והוא ע"פ פסק הרמב"ם[18] „צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח", דמזה מובן שחלק מתפקידם של בנ"י לפעול על ב"נ שיעשו פעולות שנצטוו עליהם מהשם (ועד שנצטוו להרוג „עכו"ם שלא קבל מצות שנצטוו ב"נ"[19]). ועפ"ז י"ל גם בנדו"ד, שהנס ד„למכה מצרים בבכוריהם", מה ש„הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל (ויקיימו את ציווי הקב"ה „שלח את עמי"[20]) ולא רצו ועשו הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם" — הו"ע הנוגע לישראל. כלומר, זה שבנ"י אמרו[21] לבכורי מצרים „זבח פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים" יש בו משום השתדלות לכוף אותם (עכ"פ בדברים) לקיים ציווי השם „שלח את עמי".

אבל אין זה מספיק, כי נוסף ע"ז שדבר זה שצוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם, נתחדש בשעת מ"ת[22], עדיין צלה"ב: את"ל שלפי דעת אדה"ז עיקר הנס הוא האפשריות לקיים ציווי ה', א"כ ודאי שהו"ל להביא (תחילה) את דברי הטור, שבהם מבואר

14) או"ח שם ס"א.

15) פז, ב ד"ה ואותו יום. ועד"ז ברבותינו בעה"ת בא שם (בפי' הראשון).

16) ראה בא יב, כז.

17) תהלים קלו, י. וראה מדרש תהלים וילו"ש (רש"י ומצו"ד) שם. תנחומא באבער בא יח.

18) הל' מלכים פ"ח ה"י. — וראה בכ"ז לקו"ש ח"ז ע' 212.

19) רמב"ם שם ה"ט וה"י.

20) וארא ז, טז. שם, כו. ועוד.

21) ועפ"ז י"ל דמה ש„הרגו הרבה מהם" הוא מה שע"י בנ"י נגרם שיתקיים עונש מיתה ע"ז שלא קיימו רצון השם (ע"ד הדין ד„כל מי שלא קבל מצות שנצטוו ב"נ הורגין אותו", כנ"ל בפנים).

22) כדמוכח מההמשך ברמב"ם שם הי"א.

מפורש שבנ"י קיימו בפו"מ "מצות השם עלינו" בהקרבת הפסח, והמצרים לא היו יכולים לעכבם: ו(אח"כ) להוסיף, שלא רק שבנ"י יכלו לקיים מצות השם בהקרבת הפסח (ולא היו רשאין לומר להם דבר) אף ששחטו את אלהיהם של המצרים, אלא שגם פעלו עליהם עד כ"כ ש"עשו הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם" כדי "שישלחו את ישראל" [ובפרט שכל מה שמוסיפים בהנסים שאירעו בשבת זו מבואר יותר הטעם שנק' שבת הגדול[23]].

ד. ויובן זה בהקדם מ"ש אדה"ז בהמשך דבריו בשולחנו שם[24]: "נוהגין במדינות אלו שבשבת הגדול במנחה א"א ברכי נפשי אלא אומרים עבדים היינו וכו' לפי שבשבת הגדול היתה התחלת הגאולה והנסים".

ולכאורה צ"ב – למה נק' המאורעות דשבת הגדול "התחלת הגאולה והנסים"? והרי לכאורה אין כאן אלא עוד נס בשייכות ליציאת מצרים, והרי כבר היו לפנ"ז כל המכות שהביא הקב"ה על המצרים, וכן התחלת הגאולה היא לכ־אורה מראש השנה שאז "בטלה עבודה מאבותינו במצרים"[25].

ויש לומר, שכוונת אדה"ז שהנס דשבת הגדול נחשב כהתחלת היציאה ב־פועל ממצרים (וכן מ"ש "והנסים", היינו הנסים הקשורים עם היציאה בפועל). כלומר, גודל הנס דשבת הגדול אינו (רק) בזה שנהרגו הרבה מצרים ("למכה מצרים בבכוריהם"), אלא בעיקר בכך שבכורי מצרים דרשו ותבעו "שישלחו את ישראל", עד שבגלל זה "עשו הבכו־רות עמהם מלחמה", ומפני נס זה נחשב זה התחלה של היציאה ממצרים[26].

ועפ"ז יש חידוש עיקרי בטעם זה לגבי הטעם שבטור, וכן הטעם שבבעלי התוס' – שלטעמים הנ"ל ה"ז רק נס שאירע בקשר לק"פ ויציאת מצרים, אבל לאדה"ז ה"ז חלק מיציאת מצרים גופא.

וזהו גם דיוק "כותרת" סימן זה בשו"ע אדה"ז – "מנהג שבת הגדול", שליתא בשו"ע המחבר (ושם אין כותרת כלל לסימן זה):

במחבר הובא רק שיום שבת זה "קורין אותו שבת הגדול" – קריאת שם לחוד, ולא הביא שום מנהג מיוחד לשבת זו, והיינו לפי שלהטעם שבטור ודבעלי התוס' לא מתאים לתקן מנהגים מיוחדים לשבת זו (כנ"ל ס"ב); משא"כ לאדה"ז שנס זה הוא "התחלת הגאולה והנסים", לכן יש "מנהג שבת הגדול"[27], שמתחי־לים לומר בשבת זו "עבדים היינו" (ע"ד שאומרים בליל ט"ו ניסן).

ואתי שפיר בפשטות הטעם שהביא אדה"ז רק הטעם שבתוס' ולא הביא כלל הטעם שבטור, כי רק טעם זה מבאר "מנהג שבת הגדול".

ה. לפי ביאור זה בדברי אדה"ז יומתק יותר עוד ענין ב"שבת הגדול" – ש"קבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת . .

---

23) להעיר שבלבוש הביא ב' הטעמים, טעם הטור וטעם התוס' שם.

24) ס"ב. והוא מרמ"א ולבוש שם.

25) ר"ה יא, רע"א.

26) ראה גם ביאורי הגר"א לשו"ע שם סק"ב שכ' הטעם על דברי הרמ"א שאומרים ההגדה "שאז התחיל הגאולה ע"י לקיחתו".

27) עפ"ז תומתק הוספת אדה"ז בס"א שם "וקבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת (וקראוהו שבת הגדול)", שליתא בטור ושו"ע שם.

לא . . בעשירי לחודש סתם בין שחל בשבת בין שחל בחול כדרך שנקבעו כל המועדים"[28], דבשו"ע אדה"ז[29] מביא תי־רוץ המגן אברהם[30] "לפי[28] שבעשרה בניסן מתה מרים וקבעו בו תענית כשחל בחול" (ועוד "נאמרו בו דברים הרבה"[31], שתוכנם מצד ענין צדדי[32] ולא בשייכות להנס[33]): אבל כיון שכל עניני התורה הם בדיוק בתכלית, מסתבר לומר, שקביעת זכרון הנס ליום השבת שייכת גם לתוכן דיום השבת[34].

זאת ועוד: מלשון השם "שבת הגדול" משמע, שנס זה פעל "גדלות" בענין השבת גופא, שיום השבת עצמו נעשה "גדול".

והביאור בזה:

בנוגע לשביתה בשבת נאמרו ב־עשה"ד ב' טעמים: "זכר למעשה בראשית" — "ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ . . וינח ביום השביעי"[35]; ו"זכר ליציאת מצרים" — "וזכרת[36] כי עבד היית בארץ מצרים גו' על כן צוך ה"א לעשות את יום השבת".

וכמו שמבאר הרמב"ם (במורה נבו־כים[37]) ב' ענינים אלה[38]: "זכר למעשה בראשית" הוא מה שע"י השבת "יתקיים יסוד חדוש העולם ויתפרסם במציאות כשישבתו בני האדם כולם ביום אחד וכשישאל מה עילת זה יהי' המענה כי ששת ימים עשה ה'", ו"זכר ליציאת מצרים" הוא ב"תתו לנו תורת השבת וצוותו אותנו לשומרו (ו)הוא עלול נמשך לעילת היותנו עבדים במצרים כו' וזכור חסדי השם עלינו בהניחנו מתחת סבלות מצרים כו'"[39].

וממוצא דבר מובן, שהם ב' ענינים שונים בענין השבת: "זכר למעשה בראשית" הוא זה ששבת הוא חלק ופרט מהבריאה (אלא שמורה על "חידוש ה־עולם", שהקב"ה הוא בורא העולם), וכמודגש בלשון רז"ל[40] "מה הי' העולם חסר . . באת שבת כו'", והיינו ש"ע השבת נשלמה מציאות העולם: אבל "זכר ליציאת מצרים" הוא מה ששבת היא למעלה לגמרי מהבריאה, ושייכת לישראל דוקא ע"י שיצאו ממצרים.

ויש לבאר השייכות דענין השני שבשבת לתוכן הענין דיציאת מצרים:

---

28) ל' אדה"ז בשו"ע שם.

29) שם.

30) או"ח שם.

31) ל' הב"ח לטור או"ח שם.

32) ראה ב"ח שם. ט"ז ופר"ח שם. מט"מ שם. ועוד.

33) וגם לפי הטעמים בדרישה (שם סק"א), לבוש ופר"ח (שם) בהשייכות לשבת — אין זו שייכות ישירה להנס. ע"ש.

34) ראה בענין זה (ובכללות ע"ד ביאור אדה"ז בענין שבת הגדול) לקו"ש בכ"מ — נעתקו בהגש"פ עם לקוטי טעמים כו' וביאורים (קה"ת תשמ"ו־ז) ע' תצ ואילך. וראה גם לקו"ש חכ"ז ע' 44 ואילך, שיחות שבת הגדול בס' השיחות (קה"ת תשמ"ח ותשמ"ט (נדפסו בהגש"פ הנ"ל (בהוצאת תשנ"ה) ע' תתקסו ואילך, תתקעח ואילך).

35) יתרו כ, יא.

36) ואתחנן ה, טו.

37) ח"ב פל"א (הובא ברמב"ן ואתחנן שם). וראה מט"מ סתל"ז. שער הכולל (להרא"ד לאוואוט) פי"ז סכ"ט.

38) הובאו ב' הטעמים גם בחינוך מצוה לב (ב"שרשי המצוה").

39) וראה בארוכה אברבנאל למורה שם.

40) פרש"י בראשית ב, ב. פרש"י מגילה ט, א ד"ה ויכל אלקים. ב"ר פ"י, ט.

מצד גדרי הבריאה הרי בנ"י הם „המעט מכל העמים"[41] והם תחת שלטון אוה"ע ובמילא אין מקום ליציאה ממצרים [ובפרט יציאה מעבדות מצרים, שאפילו עבד אחד לא הי' יכול לברוח משם[42]] — והיציאה ממצרים היתה נס גלוי, למעלה מגדרי הבריאה. וזהו הפירוש הפנימי ד„יציאת מצרים": „מצרים" מורה על המיצרים וגבולים של העולם, וע"י יצי־את מצרים נתעלו בנ"י למעלה מגדרי (מיצרי וגבולי) העולם[43].

ו. ועפ"ז יוצא, שתוכן החילוק בין טעם הטור והטעם שהביא אדמו"ר הזקן (מהתוס'), הוא כהחילוק בין שני הענינים בשבת:

זה שב"נ (מצרים) לא מנעו את ישראל מקיום מצות השם — שייך להגדר ד„זכר למעשה בראשית"[44], שכאשר ישנה הה־כרה ב„חידוש העולם", שהקב"ה הוא בורא עולם ומנהיגו, מובן שא"א לעשות דבר המנגד לרצון השם — אבל אין בזה עדיין ענין שהוא למעלה מגדרי הטבע והעולם:

משא"כ לפי דברי אדה"ז, שבשבת זו כבר היתה „התחלת הגאולה והנסים", דהיינו ההתחלה של היציאה ממצרים (כנ"ל) — ה"ז שייך לגדר „זכר ליציאת מצרים" שבשבת, שהוא למעלה לגמרי מגדר הבריאה. ולכן נק' יום שבת זה „שבת הגדול", לפי שבו הי' מודגש באופן גלוי ענין השני שבשבת, „זכר לי־ציאת מצרים", שהוא „גדול" שלא בערך לגבי הענין ד„זכר למעשה בראשית".

ובזה יובן טעם הדין (שבשו"ע אדה"ז שם[24]) ש„אין אומרים ברכי נפשי"[45] אלא אומרים עבדים היינו"[46], דמשמע דהא בהא תליא: במזמור „ברכי נפשי" מתוארת גדלותו ית' בענין מעשה בראשית („מה רבו מעשיך ה'"[47], כמתואר שם בפרטיות)[48], ואילו שבת הגדול שייך לגדר „זכר ליציאת מצרים" ולכן „א"א ברכי נפשי אלא אומרים עבדים היינו"[49], כי אין מקום לסיפור גדלות השם בענין מעשה בראשית, כאשר מודגשת בגלוי מעלה גדולה יותר (ובאופן של אין ערוך), „זכר ליציאת מצרים" (שלמעלה מגדרי העולם).

[ולכן לא הזכיר אדה"ז, אפילו בדרך טפל, הטעם שבטור].

---

41) ואתחנן ז, ז.

42) מכילתא יתרו יח, יא. הובא בפרש"י שם, ט.

43) ראה הגש"פ (הנ"ל הערה 34) ע' קפג ואילך.

44) ועפ"ז מתורצת קושיית הב"י על טעם הטור, דהו"ל למיקרי לכולהו יומי דמעשור לחודש עד ערב פסח ימים גדולים, כי הנס שייך לתוכנו של יום השבת („זכר למעשה בראשית").

45) תהלים מזמור קד.

46) והוא כלשון הלבוש שם, משא"כ ברמ"א — ראה לקמן הערה 49.

47) תהלים שם, כד.

48) ראה ארחות חיים החדש סרצ"ב אות ה.

49) משא"כ ברמ"א שם הלשון „והמנהג לומר במנחה ההגדה' מתחלת עבדים היינו עד לכפר על כל עוונותינו ופוסקים לומר ברכי נפשי" שאין מודגש כ"כ שתלויים זב"ז (וגם בדרכי משה שם „וא"א בו ברכי נפשי", לא בסגנון „אין אומרים . . אלא"), כי בטושו"ע אין ההדגשה שנס זה דשבת הגדול הוא „התחלת הגאולה והנסים" — ענין „זכר ליציאת מצרים" שבשבת, וכנ"ל בפנים.

---

*) בשו"ע אדה"ז (ולבוש): עבדים היינו וכו' (בלי תיבת „ההגדה"). וראה ביאורי הגר"א שם סק"ב.

ז. ויש לומר, שלפי הנוסח שנקט רבינו הזקן בתיאור הנס דשבת הגדול, יש בנס זה „מעלה" אפילו לגבי הנס דיצי"מ:

יצי"מ היתה (א) לאחרי שנתבטל ה־תוקף דמצרים במכת בכורות, (ב) ע"ז שהקב"ה הוציאנו וגאלנו ממצרים: ואילו הנס דשבת הגדול הי' (א) כאשר בנ"י היו עדיין בגלות מצרים[50], (ב) באופן שבכורי מצרים דרשו בתוקף (עד כדי לעשות מלחמה) „שישלחו את ישראל", שבני ישראל צריכים להיות בני חורין, שדבר זה הוא חידוש גדול יותר מסתם הנהגה נסית של הקב"ה, שהרי זה מה שהטבע עצמו „דורש" שיהי' ענין של־מעלה מן הטבע (וכנ"ל, שיציאת בנ"י ממצרים אינה ע"פ גדרי הבריאה).

ועפ"ז יש לתווך טעם אדה"ז עם הטעם המובא בספרים[51] „שהנהיגו מימי עולם לקרוא לשבת דלפני הפסח שבת הגדול, להודיע לבני אדם כי יש יום אחריו סמוך ונראה שנקרא שבת ואינו גדול כמוהו, והוא יום טוב ראשון של פסח שנקרא[52] גם כן שבת".

ולפי הנ"ל י"ל, דזה שי"ט ראשון של פסח נק' ג"כ שבת, ואינו גדול כמוהו, הוא [לא רק בזה שקדושת פסח (יו"ט) היא למטה מקדושת שבת, אלא] גם בנוגע להנסים שבהם, כי הנס דיצי"מ בפועל שהי' ביום הראשון של פסח, אינו גדול כמו הנס שאירע בשבת שלפנ"ז, שהמצרים דרשו שבנ"י יצאו ממצרים, ולכן דוקא „שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול", כי הענין ד(זכר ל)יציאת מצרים (שבשבת) — למעלה לגמרי מגדרי הבריאה, הוא בו ביתר שאת, גם לגבי ה„שבת" דיו"ט[53] ראשון דפסח.

(משיחת שבת הגדול תשמ"ו)

---

50) משא"כ אמירת פרעה „קומו צאו מתוך עמי גו'" (בא יב, לא) שאז הותחל כבר ביטול הגלות, ועד שנאמר (פ' ראה טז, א. וראה ברכות ט, א. רש"י עה"ת שם) על זמן זה „הוציאך גו' ממצרים".

51) נעתקו בהגדה שלימה שם ס"ד.

52) אמור כג, טו.

53) ראה ג"כ עבודת הלוי (להרה"צ כו' מהר"א הלוי מסטראשעלי) דרושי שבת הגדול.